

Asia: VN/32853/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi elintarvikemarkkinalain ja oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annetun lain 1 luvun 6 §:n ja 5 luvun 2 §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

1. Lausunnonantajan yleiset huomiot koko esityksestä

Matkailu- ja Ravintolapalvelut MaRa ry osallistui elintarvikelain muutostarpeita tarkastelleen valmisteluryhmän työhön.

Lakiesityksen tavoite edistää elintarvikemarkkinan toimivuutta sekä alkutuottajan aseman sekä elintarvikeketjun tasapainon kehittymistä nykyistä oikeudenmukaisempaan suuntaan on perusteltu. Ravintolapalvelut ovat pk-yritysvaltainen toimiala ja yritysten elintarvikemarkkinaa koskevissa neuvotteluissa sopimuskumppanin neuvotteluvoima on usein merkittävästi suurempi kuin ravintolalaa edustavan yrityksen. Siksi MaRa pitää hyvänä myös lain tavoitetta parantaa elintarvikevaltuutetun mahdollisuuksia valvoa elintarvikemarkkinoiden toimintaa.

Elintarvikelakia on muutettu useita kertoja ja vaikuttaa siltä, että lain toimivuutta ei ole vielä pystytty arvioimaan selkeästi. Lakiin liittyvä vaikutustenarviointi on riittämätöntä, eikä tue monilta osin laissa esitettyä uutta sääntelyä. Työryhmän työskentelyn aikana ilmeni, että kaupan omien merkkien käyttämisestä tehdään selvitystä, jonka alustavista tuloksista tutkija kertoi työryhmän jäsenille. Lisäksi kerrottiin, että UTP-direktiiviä ollaan päivittämässä, mutta päivityksen sisällöstä ei ole vielä tarkempaa tietoa. Nämä tiedot herättivät kysymyksen siitä, aloitettiinko lain muuttamiseen liittyvä kansallinen prosessi liian aikaisin.

Tavoite lain sisällön selkeyttämisestä ja elintarvikevaltuutetun valvontamahdollisuuksien parantamisesta ei kaikilta osin toteudu, koska laissa esitetty sääntely on varsin yleisluontoista. Moniin laissa mainittuihin ongelmiin puuttuminen on mahdollista myös muun lainsäädännön perusteella.

2. Huomiot esityksen vaikutuksista

-

3. Huomiot luvusta suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys

-

4. Muut huomiot perusteluista

-

5. Huomiot 1 §:stä Soveltamisala säännöskohtaisine perusteluineen

-

6. Huomiot 1 a §:stä Säännökset, joita sovelletaan riippumatta muutoin sovellettavasti laista säännöskohtaisine perusteluineen

-

7. Huomiot 1 b §:stä Lain tarkoitus säännöskohtaisine perusteluineen

Lakiin ehdotetaan lisättäväksi 1 b §, jossa säädetään lain tarkoituksesta. Lisättäväksi ehdotettu pykälä on yleisluontoinen, eikä sen lisääminen lakiin ole välttämättä tarpeellista.

Lain 1 §:n 2 momentti rajaa soveltamisalaa liikevaihtoperusteisesti tavarantoimittajan suojaksi. Ravintola-alalla ostaja on usein neuvotteluvoimaltaan heikompi osapuoli, minkä vuoksi soveltamisalan rajaaminen tavarantoimittajia suojaavaksi ei anna suojaa kaikissa elintarvikeketjun sisäisissä ongelmissa. Soveltamisalassa tulisi mahdollistaa se, että kaikkien heikommassa asemassa olevien osapuolten olisi mahdollista

8. Huomiot 2 §:stä Määritelmät säännöskohtaisine perusteluineen

-

9. Huomiot 2 e §:stä Kaupalliset kostotoimet säännöskohtaisine perusteluineen

-

10. Huomiot 3 a §:stä Neuvottelut poikkeuksellisten olosuhteiden johdosta säännöskohtaisine perusteluineen

Uuden 3 a §:n ostajalla olisi velvollisuus neuvotella tavarantoimittajan kanssa sopimuksen sisällöstä uudelleen poikkeuksellisten olosuhteiden vuoksi. Neuvotteluvuoroituksen laiminlyönnistä ei säädetä sanktioita, eikä neuvottelujen edellytetä johtava muutoksiin voimassa olevissa sopimuksissa.

Ravintola-alalla pykälässä tarkoitettu tilanne realisoitui korona-aikana. Raaka-aineiden hinnat nousivat nopeasti ja tavalla, jota sopimuksia tehtäessä ei osattu ennakoida. Ehdotuksen perusteluissa kuvataan syntynyttä tilannetta hyvin.

Julkisen sektorin toimijat, jotka olivat neuvotteluvoimaltaan useimmiten selvästi vahvempia, kieltäytyivät sopimusten avaamisesta ja niihin liittyvistä neuvotteluista. Siksi MaRa suhtautuu ehdotettuun sääntelyyn myönteisesti. Säännös voi helpottaa poikkeukselliseen tilanteeseen vetoamista ja ehdotusta neuvottelujen avaamisesta.

Oikeustoimilain 36 § mahdollistaa myös sopimusten kohtuullistamisen muuttuneiden olosuhteiden vuoksi. Jos oikeustoimilakiin vetoaminen ei tuota tuloksia, asia on vietävä käräjäoikeuden ratkaistavaksi. Varsinkin pk-yrityksille tämä on usein liian raskas menettelytapa. Samankaltaisen säännöksen lisääminen elintarvikemarkkinalakiin voi parantaa elintarvikemarkkinoilla toimivien yritysten asemaa, koska elintarvikemarkkinavaltuutetulle tulee uuden säännöksen myötä mahdollisuus avustaa osapuolia neuvotteluissa ja ottaa kantaa syntyneeseen tilanteeseen

11. Huomiot 4 a §:stä Neuvotteluvoiman väärinkäyttö säännöskohtaisine perusteluineen

-

12. Huomiot 4 b §:stä Kielto edellyttää tiettyjä tietoja säännöskohtaisine perusteluineen

Ehdotettu 4 a § on neuvotteluvoiman väärinkäyttöä koskeva yleislauseke. Säännös mahdollistaa sen, että elintarvikevaltuutettu voi ottaa kantaa siihen, millaiset sopimusehdot ovat kiellettyjä kohtuuttomia sopimusehtoja. Siksi säännös voi turvata elintarvikeketjun heikommassa asemassa olevia toimijoita.

13. Huomiot 4 c §:stä Ostajan tuotemerkin suosimisen kielto säännöskohtaisine perusteluineen

Ehdotettu 4 c § kieltäisi ostajan tuotemerkin suosimisen. MaRa toteaa, että työryhmän työskentelyn aikana ei tuotu selvästi esiin tutkimukseen tai käytännön tilanteisiin perustuvia ongelmia, jotka tukisivat näin pitkälle menevää sääntelyä. Omien tuotemerkkien tuotteet ovat suosittua ja kuluttajat sekä ravintolat käyttävät niitä paljon. Siksi olisi arvioitava tarkkaan, millaisia vaikutuksia omien tuotemerkkien rajoittamisella on markkinoille.

Ehdotuksen perustelujen mukaan tiiviin yhteistyön seurauksena elintarviketeollisuus on usein merkittävässä taloudellisessa riippuvuussuhteessa päivittäistavarakaupan yrityksiin. Riippuvuussuhde korostuu erityisesti niillä markkinoilla, joilla kaupan rakenne on keskittynyt ja vaihtoehtoiset jakelukanavat ovat vielä kehittymässä. On kuitenkin pohdittava, onko ehdotettu säännös tarpeellinen ja oikeasuhtainen keino suojata elintarviketeollisuuden yrityksiä tilanteissa, joissa private label-tuotteiden tuottaminen on liiketoiminnan kannalta olennaista.

Pykälässä kuvattuun ongelmaan voitaisiin puuttua myös sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa säädetyn lain ja elintarvikemarkkinalakiin ehdotetun 4 a §:n perusteella. Ehdotetun pykälän sanamuoto on vaikeasti tulkittava ja sen perusteella ei pysty selvästi hahmottamaan, millainen toiminta olisi laissa kiellettyä ostajan tuotemerkin suosimista.

14. Huomiot 5 §:stä Elintarvikemarkkinavaltuutettu ja 7 §:stä valvonta säännöskohtaisine perusteluineen

-

15. Huomiot 10 §:stä Huomautus, 11 §:stä Julkinen varoitus ja 11 a §:stä Elintarvikemarkkinavaltuutetun asettama kielto säännöskohtaisine perusteluineen

-

16. Huomiot 11 b §:stä Markkinaoikeuden asettama kielto ja 12 §:stä Elintarvikemarkkinavaltuutetun oikeus hakea markkinaoikeudelta kiellon määräämistä säännöskohtaisine perusteluineen

-

17. Huomiot siirtymäsäännöksestä

-

18. Huomiot 12 a §:stä seuraamusmaksu ja 13 b §:stä Viranomaisten välinen tietojenvaihto säännöskohtaisine perusteluineen

-

19. Huomiot Oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annetun lain muuttamisesta säännöskohtaisine perusteluineen

-

Aittoniemi Veli-Matti
Matkailu- ja Ravintolapalvelut MaRa ry